

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI BILAN HAMKORLIKDA  
XALQARO MOLIYA INTITUTLARINING FAOLIYATI**

**Marjona Gulmurodova**

*Tashkent State University of Economics*

*Student of the Faculty of "Finance".*

**Umida Yuldasheva**

*Scientific Advisor, Tashkent State University of Economics*

*Professor of the Department of "International Finance", DSc.*

**Annotatsiya.** Ushbu tezida Xalqaro Moliyaviy Tashkilotlarning joriy transformatsiyasi mintaqaviy va xalqaro darajalarda barqarorlashtirish jamg'armalari (yoki mintaqaviy moliya mexanizmlari, keyingi o'rinlarda MMM deb yuritiladi) uchun likvidlik taklifining oshishi haqida ma'lumotlar bilan batafsil yoritilgan. Bunday jamg'armalarning asosiy vazifasi - to'lov balanslari va davlat budjetlariga bosim o'tkazilishi holatida qarzning maqbul darajasini qo'llab-quvvatlashdir va statistik ma'lumotlar asosida tahlil qilingan va xulosalar berilgan.

**Kalit so'zlar:** Eksport, import, tashqi savdo aylanmasi, likvidlilik, tashqi qarz, yalpi ichki mahsulot, yalpi milliy mahsulot, aholi soni.

**Kirish.**

1992 yil sentyabridan boshlab O'zbekiston Respublikasi Jahon bankining to'laqonli a'zosi hisoblanadi. O'zbekiston Ozarbayjon, Qozog'iston, Qirg'iziston Respublikasi, Polsha, Serbiya, Shveysariya, Tojikiston va Turkmaniston bilan bir qatorda Jahon banki a'zo mamlakatlarining Shveysariya guruhiga kiradi. Mamlakatning bank sektoridagi tub islohotlar doirasida Markaziy bankning Jahon banki guruhi bilan hamkorligi sezilarli darajada kuchaytirildi. Xususan, Markaziy bankning Xalqaro valyuta jamg'armasi (XVJ) bilan hamkorligi 2017 yil sentyabr oyida Jahon bankining global amaliyotlar bo'yicha direktori Alfonso Garsia Mora boshchiligidagi delegatsiyasining Toshkentga tashrifi chog'ida erishilgan kelishuvlarga muvofiq yo'lga qo'yildi, shuningdek, O'zbekiston delegatsiyasining XVJ va Xalqaro valyuta jamg'armasi (XVJ) yillik uchrashuvlari doirasidagi muzokaralari yakunlari bo'yicha. Jahon banki tomonidan 2017 yil sentyabr oyida erishilgan kelishuvlarga muvofiq yaratilgan. Bank Jahon banki guruhi bilan birgalikda tashkil etilgan va bank sektorining institutsional salohiyatini rivojlantirish bilan shug'ullanadi. Jahon banki bilan hamkorlikning birinchi bosqichi 2017 yil dekabr oyida bank faoliyatini tartibga solishning me'yoriy-huquqiy bazasini takomillashtirish

bo'yicha texnik yordam missiyasi doirasida boshlandi. Ushbu missiya doirasida Markaziy bankning to'rtta nizomi ishlab chiqildi va qayta ko'rib chiqildi: "Tijorat banklari uchun kapitalning yetarliligiga qo'yiladigan talablarga oid nizom", "Aktivlar sifatini tasniflash va aktivlarning ehtimoliy yo'qotishlarini qoplash uchun zaxiralar shakllantirish va ulardan tijorat banklari tomonidan foydalanish to'g'risidagi nizom", "Tijorat banklari uchun kapitalning yetarliligiga qo'yiladigan talablarga oid nizom", "Aktivlar sifatini tasniflash va aktivlarning ehtimoliy yo'qotishlarini qoplash uchun zaxiralar shakllantirish va ulardan tijorat banklari tomonidan foydalanish to'g'risidagi nizom", "Tijorat banklari uchun kapitalning yetarliligiga qo'yiladigan talablarga oid nizom", "Tijorat banklari uchun kapitalning yetarliligiga qo'yiladigan talablarga oid nizom", "Tijorat banklari uchun kapitalning yetarliligiga qo'yiladigan talablarga oid nizom. Tijorat banklari uchun likvidlikni boshqarish, Tijorat banklarining hisobotlarini to'ldirish bo'yicha tavsiyalar - O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankiga taqdim etilgan bank nazorati bo'yicha hisobotlar. 2018 yil mart oyida Jahon bankining Bank tizimining stress-testlarini o'rganish va bank faoliyatini tartibga solish hamda nazorat qilishning me'yoriy-huquqiy bazasini yaxshilash bo'yicha texnik yordam missiyasi bilan hamkorlikning ikkinchi bosqichi bo'lib o'tdi: hamkorlik doirasida alohida tijorat banklari misolida yangi tashqi shoklar bilan to'ldiriladigan stress-testlash modellari, shuningdek, stress-testlar uchun tanlangan usullar, stsenariylar va natijalar muhokama qilindi; Markaziy bank qoidalariga o'zgartirishlar kiritish ustidagi ishning yakuniy bosqichi (aktivlarni tasniflash, likvidlik qoidalari, kapitalning yetarliligi, tartibga soluvchi organlar) va Korporativ boshqaruv va xatarlarni boshqarish qoidalarining yangi tahriri ustida ish boshlash. Jahon banki ekspertlari bilan birgalikda "Banklar va bank faoliyati to'g'risida"gi Qonunning yangi tahriri loyihasini ishlab chiqish yakunlanmoqda. 2018 yil noyabrida ushbu qonunning xalqaro tajribaga muvofiqligini Markaziy bank ekspertlari bilan birgalikda o'rganish uchun Markaziy bankda edi. Samarali bank nazorati bo'yicha Bazel prinsiplari, ni zolarni hal qilishning samarali tartib-qoidalarining asosiy xususiyatlarining tegishli jihatlari, shuningdek, bank sektorining transformatsiyasi bilan bog'liq yangi vazifalarni hal qilish uchun Markaziy bankning vakolatlari, vositalari va salohiyati xususiy investitsiyalarning rivojlanishi va o'sib borayotgan rolini hisobga olgan holda alohida qayd etildi.

1-jadval.

| <b>XVFDan O'zbekistonning asosiy iqtisodiy ko'rsatkichlari.</b> |             |             |             |             |             |             |
|-----------------------------------------------------------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|
| <b>(2018-2023) yillar.</b>                                      |             |             |             |             |             |             |
| <b>Ko'rsatkichlar</b>                                           | <b>2018</b> | <b>2019</b> | <b>2020</b> | <b>2021</b> | <b>2022</b> | <b>2023</b> |
| YaIM doimiy narxda, milliy valyuta                              | 1255,7      | 1318,5      | 1391,0      | 1474,1      | 1562,9      | 1656,7      |
| O'zgarmas narxlarda YaIM, %                                     | 7,8         | 5,3         | 5,0         | 5,5         | 6,0         | 6,0         |
| PPP bo'yicha YaIM, joriy narxlar.                               | 239,6       | 257,0       | 276,3       | 298,3       | 322,1       | 348,0       |
| Aholi jon boshiga YaIM, o'zgarmas narxlar.                      | 6518,0      | 6793,4      | 7080,9      | 7438,7      | 7815,3      | 8211,5      |
| Investitsiya, YaIM ga nisbatan %da.                             | 32,2        | 33,3        | 35,6        | 37,2        | 38,3        | 39,2        |
| Tejamkorlik, YaIM ga nisbatan %da.                              | 31,7        | 31,9        | 33,2        | 34,5        | 35,7        | 36,6        |
| Inflyatsiya, o'rtacha iste'mol narxi.                           | 5123,8      | 5889,6      | 6632,1      | 7297,0      | 7898,5      | 8499,5      |
| Import.                                                         | 26,4        | 6,1         | 6,7         | 4,6         | 4,2         | 4,4         |
| Eksport                                                         | 18,5        | 6,5         | 4,8         | 3,9         | 4,5         | 4,7         |
| Daromad sektor, YaIMga nisbatan %da.                            | 30,6        | 26,9        | 27,2        | 27,1        | 27,0        | 26,9        |
| Qarz olish YaIMga nisbatan %da.                                 | -1,6        | -2,8        | -2,5        | -2,5        | -2,6        | -2,7        |

O'tkazilgan strukturaviy islohotlar tufayli mamlakat to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmini oshirishga tayyor. O'zbekiston ko'p yillar davomida kapitalning sof eksportchisi bo'lgan, ammo 2018 va 2019 yillarda mamlakat iqtisodiyotning liberallasuvi munosabati bilan to'lov balansining sezilarli defitsitini (XVJ prognozlariga ko'ra, 2018 yilda YaIMning 7,1 foizi va 2019 yilda 6,5 foizi) boshdan kechirdi. 157-g.



So'nggi "Biznes samaradorligi indeksi"ga (2020 y.) ko'ra, O'zbekiston yetti pog'onaga ko'tarildi - 2019 yildagi 76-o'ringan 2020 yilda 69-o'ringa, bu infratuzilmaga va iqtisodiyotga investitsiyalarning yanada o'sishiga yordam beradi. Yaqin yillarda to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni eksportga ko'proq yo'naltirish va ularning shaffofligini oshirish muhim.

Bu ko'rsatkich MDH davlatlari orasida eng yaxshilaridan biri bo'lib qolmoqda. Ushbu rejalarni o'z vaqtida va samarali amalga oshirish "O'zbekiston Respublikasining 2017-2021 yillarga mo'ljallangan samarali va samarali rivojlanishini ta'minlash imkonini berdi". "O'zbekiston iqtisodiyotning yuqori sifatli ish o'rinlarini yaratish va barqarorlikni ta'minlash qobiliyatini sezilarli darajada oshiradi. Iqtisodiyot va davlat korxonalarini qayta qurish natijasida zarar ko'rgan ishchilar uchun o'tish davri xarajatlarini qoplash uchun ish o'rinlari yaratishni va daromadlarni ta'minlashni talab qiladigan islohotlar tomoni so'nggi paytlarda tobora ko'proq e'tiborga olinmoqda. Bu muammo ushbu maqsad uchun yaratilgan Mehnat bozorini rivojlantirishga ko'maklashish davlat jamg'armasi (SDG 8)29 hisobidan davlat ishlari dasturlari doirasida bandlikni ta'minlash, kasbiy qayta tayyorlash, ishsizlik nafaqalari va ishsizlarga va ish beruvchilarga subsidiyalar to'lash orqali hal qilinadi. Ushbu qadamlar ijobiy natijalar berdi, bu mehnat bozori statistikasining biroz yaxshilanishida aks etdi, ammo tengsizlikning o'sishiga yo'l qo'ymaslik uchun bu sa'y-harakatlarni faollashtirish zarur.

#### **Xulosa.**

O'zbekistonning 2030 yilgacha bo'lgan strategiyasi mamlakatning maqsadlarini aks ettiradi, jumladan, barqaror iqtisodiy rivojlanish, xalqaro standartlarga javob beradigan ta'lim, sog'liqni saqlash va ijtimoiy himoya tizimlarini yaratish va daromadi o'rtachadan yuqori bo'lgan davlatlar qatoriga kirish, shuningdek, ekologik vaziyatni yaxshilash orqali aholi qashshoqligini ikki baravar qisqartirishni (7% gacha) rejalashtirish. Strategiyani amalga oshirish barcha davlat institutlari uchun ustuvor vazifa deb e'lon qilindi. Jahon banki O'zbekistonning 2030 yilga borib erishilishi kerak bo'lgan asosiy rivojlanish maqsadlariga erishishiga yordam berish uchun hukumat bilan hamkorlik qilishga sodiq qolmoqda. O'zbekistonning Xalqaro valyuta jamg'armasi bilan hamkorlik tahlili global institutlarga nisbatan mintaqaviy va xalqaro darajadagi institutlarning faoliyatini aks ettiradi. Biroq, tanqidiy tahlil ushbu muassasalar bilan hamkorlik qilish bilan bog'liq ma'lum xarajatlarni aniqladi. O'zbekiston Respublikasining global moliya arxitekturasidagi rolini oshirish maqsadida bunday hamkorlikning asosiy yo'nalishlarini barqarorlashtirish jamg'armalari va xalqaro taraqqiyot banklari orqali aniqlash zarur. Joriy paragrafda ko'rsatilgan hamkorlik xususiyatlari rivojlanish yo'nalishlari bilan bir qatorda O'zbekiston va xalqaro moliya institutlari o'rtasidagi hamkorlikning konsepsiyaviy modelini ishlab chiqishga yordam beradi. So'nggi yillarda xalqaro moliya

institutlari ko'magida amalga oshirilayotgan loyihalar soni ham, ko'lami ham kengaymoqda. Respublika iqtisodiyotiga dunyoning 20 dan ortiq mamlakatidan, jumladan, XXR, Rossiya, Germaniya, Singapur, Niderlandiya, Buyuk Britaniya va boshqalardan investitsiyalar keldi. Shuningdek, Osiyo taraqqiyot banki, Jahon banki, Islom taraqqiyot banki, XXR, Yaponiya va boshqa xalqaro moliya institutlari va donor davlatlarning imtiyozli kreditlari o'zlashtirildi. So'nggi 5 yil ichida respublikada 2017 yilga nisbatan 18,1% o'sish bilan yuqori darajadagi investitsiya faolligi kuzatildi.

### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Актуальные проблемы деятельности международных организаций: Теория и практика / А.Н. Калядин [и др.]; ответственный редактор Г.И. Морозов.
2. Международные валютно-кредитные отношения: учебник / Л.Н. Красавина [и др.]; ответственный редактор Л.Н. Красавина. – Москва : Издательство Юрайт, 2015. – 544 с. – ISBN 978-5-534-08791-8.
3. Frederic S. Mishkin., Stanley G. Eakins. Financial markets and institutions. Pearson. – 9th ed. 2018. – 808 p.
4. Ataniyazov J.X. Xalqaro moliya munosabatlari. Darslik. –T.: «Iqtisod-moliya», 2020. – 612 b.
5. <https://www.britannica.com/topic/European-Community-European-economic-association>.
6. www.stat.uz (Официальный сайт Государственного комитета Республики Узбекистан по статистике).